

Ludvika kommun
info@ludvika.se

2020-05-04
Dnr 400-2019:5616

Rektor Madelene Goldmann
Madelene.goldmann@ludvika.se

Beslut

efter kvalitetsgranskning av skolors arbete med
lärande för hållbar utveckling vid Lorensberga-
skolan 7-9 i Ludvika kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av skolors arbete med lärande för hållbar utveckling. Bakgrunden till granskningen är att Sverige genom Agenda 2030 förbundit sig att senast 2030 säkerställa att alla studerande får de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja en hållbar utveckling. Hållbar utveckling berör sociala/kulturella, ekonomiska och ekologiska/miljömässiga perspektiv. Kvalitetsgranskningen syftar därför till att bedöma med vilken kvalitet skolor arbetar för att lärande för hållbar utveckling ska prägla utbildningen i sin helhet.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning skapar styrningen och organisationen förutsättningar för ett lärande för hållbar utveckling som präglar utbildningen i sin helhet?
2. I vilken utsträckning hanteras frågor som berör hållbar utveckling på ett sätt som ger eleverna, i årskurserna 7-9, möjlighet till delaktighet och inflytande?

Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 1.

Granskningen genomförs i 30 skolor och i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Lorensbergaskolan 7-9, i Ludvika kommun ingår i denna granskning.

Skolinspektionen besökte Lorensbergaskolan 7-9 i Ludvika kommun den 10-11 mars 2020. Besöket genomfördes av Erik André och Camilla Adler. Intervjuer genomfördes med lärare och elever från tre arbetslag, rektorn och en intervju med övriga personalgrupper bestående av kökschef, vaktmästare, resursperson, studie- och yrkesvägledare och två studiecoacher. Totalt genomfördes åtta intervjuer.

Beslut:

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden.

Rektors styrning

- Rektorn behöver synliggöra uppdraget med lärande för hållbar utveckling övergripande i utbildningen och styra arbetet med detta samt främja delaktighet och gemensamt ansvarstagande.

Strukturer för samverkan

- Rektorn behöver se till att det finns förutsättningar för lärarna och övriga personalgrupper att samverka när det kommer till lärande för

hållbar utveckling. I detta ingår att aktiviteterna inte enbart berör undervisningen, utan också andra delar av utbildningen.

Kunskap och medvetenhet

- Rektorn behöver se till att varje lärare ha kännedom om relevanta mål i Agenda 2030 och hur de knyter an till respektive lärares undervisning.

Elevernas delaktighet och inflytande

- Rektor och lärare bör se till att eleverna ges möjlighet till delaktighet och inflytande, i förevarande fall (delaktighet och inflytande) i arbetet för hållbar utveckling.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 2020-12-14 redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 2) användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till dokument.goteborg@skolinspektionen.se, eller per post till, *Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg*. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2019:5616) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Rektors styrning

Inom detta område granskas i vilken utsträckning rektorn styr och tydliggör skolenhetens arbete med lärande för hållbar utveckling. Enligt skollagen; har rektorn ett särskilt ansvar för att se till att skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen. Agenda 2030 är en sådan överenskommelse. Därför granskas om rektorn styr arbetet så att lärarna och övrig personal har en gemensam förståelse för vad lärande för hållbar utveckling innebär och hur det relaterar till övergripande läroplansmål. Vidare granskas om skolan har en konkretiserad ambition relaterad till lärande för hållbar utveckling som beskriver vad skolan vill uppnå inom lärande för hållbar utveckling. Granskningen omfattar också att arbetet följs upp i det systematiska kvalitetsarbetet och att behov av kompetensutveckling tillgodoses. Vidare granskas om rektorns styrning innebär att all personal ges utrymme till ansvarstagande, inflytande och initiativtagande i relation till skolans arbete med lärande för hållbar utveckling.

Det behövs en högre grad av styrning för att uppnå en gemensam förståelse för vad lärande för hållbar utveckling innebär

Av granskningen framgår att rektorn inte styr verksamheten med syftet att skapa en gemensam förståelse för arbetet med lärande för hållbar utveckling (LHU). Det saknas en styrning som syftar till att synliggöra uppdraget och främja delaktighet och gemensamt ansvarstagande. Rektorn och lärare uppger att det finns generella strukturer på skolan som främjar gemensamt ansvarstagande, men så här långt har arbetet med LHU inte varit i fokus.

Rektorn berättar att det var först när det blev känt att Skolinspektionen skulle komma och genomföra denna granskning som hon för första gången samlade lärarna för att prata om LHU. Lärarna och rektorn berättar att rektorn presenterat målen i Agenda 2030 under slutet av förra terminen, men enligt lärarna har de inte diskuterat själva "lärandet" i LHU. Enligt lärarna har rektorn inte styrt upp ett arbete med syftet att skapa en samsyn kring LHU. Denna bild bekräftas även av övrig personal på skolan. Enligt lärarna har rektorn dock styrt för en gemensam samsyn avseende grundläggande värden och demokratiska förhållningssätt. Den styrningen har dock enligt lärarna inte skett med utgångspunkt i LHU utan med utgångspunkt i läroplanens kapitel 1 och 2. Lärarna själva relaterar läroplanens inledande delar till flera av de globala målen, men tillägger att denna samsyn hade de haft även om Agenda 2030 inte hade funnits.

Av granskningen framgår att lärare och övrig personal till viss del ändå har en gemensam förståelse för vad LHU innebär och hur det relaterar till övergripande läroplansmål. Trots bristen på styrning för gemensam samsyn blir det tydligt att

lärarna i huvudsak har en klar bild över vad LHU innebär. I en av lärarintervjuerna säger lärarna att det handlar om lärande utifrån sociala perspektiv, ekonomiska perspektiv och miljöaspekter. Lärarna utvecklar detta genom att säga att det inte bara är miljöaspekter längre utan det handlar också om att medvetandegöra eleverna om att de är en del av en helhet och att de kan påverka.

Av granskingen framgår att skolan inte har några uttalade ambitioner för arbetet med LHU. Det saknas vision eller konkretiserade mål som synliggör vad skolan vill uppnå med LHU. Enligt både lärare och rektorn är det istället kursplanernas innehåll som är det styrande och en stor del av det arbete som sker äger således rum inom ramen för respektive ämne och inte utifrån ett övergripande arbete inom utbildningen. Vidare framgår det av intervjuer med både lärare och rektorn att det inte sker någon uppföljning och utvärdering av arbetet med lärande för hållbar utveckling inom ramen för skolans systematiska kvalitetsarbete.

Av granskingen framgår vidare att det inte skett någon särskild kompetensutvecklingsinsats när det gäller LHU. Det har inte heller enligt rektorn eller lärarna förekommit någon kompetensutveckling för att stärka arbetet med LHU. En lärare berättar att hen har fått kompetensutveckling kring materialanvändning kopplat till ämnet slöjd, men ingen kompetensutveckling kopplat till LHU. Lärarna berättar vidare att Skolverkets modul för LHU i årskurserna 7-9 inte genomförts vare sig på uppdrag av rektorn eller genom egna initiativ.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver synliggöra uppdraget med lärande för hållbar utveckling övergripande i utbildningen och styra arbetet med detta samt främja delaktighet och gemensamt ansvarstagande.

Den sammanfattande motiveringen till Skolinspektionens bedömning är att det inte sker en tillräckligt samlad och medveten styrning som rör LHU. Skolan har inga konkretiserade mål avseende LHU som uttrycker skolans ambition med LHU eller en strategi och beskriver hur skolan ska uppnå LHU. Detta är ett viktigt för arbetet med LHU¹. Utan en uttalad ambition och konkretiserade mål är det svårt att följa upp och utvärdera med syftet att säkerställa ett lärande hos eleverna. Varken rektor eller lärare följer upp och utvärderar arbetet med LHU inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet. Lärare och annan personal får inte heller den kompetensutveckling de behöver för att arbeta med LHU och rektors styrning innebär inte att

¹ Mogren, Anna. (2017). *Implementering av lärande för hållbar utveckling: En studie av rektors förståelse av kvalitet i skolans organisation*. Licentiatuppsats, Karlstad University Studies, 2017:39. Karlstad: Karlstads universitet.

all personal får utrymme för ansvarstagande, inflytande och initiativtagande i relation till skolans arbete med LHU.

För att inte LHU ska bli avhängig enskilda lärares uppfattningar, förståelse och prioriteringar vill Skolinspektionen påtala vikten av en tydlig styrning från rektorn. Rektorns styrning behöver vara riktad mot att skapa samsyn kring LHU. Genom samsyn hos lärare och övrig personal finns förutsättningar för eleverna att möta en utbildning där inte enbart LHU kommer till uttryck i de ämnen med ett tydligt kursplaneinnehåll utan också i utbildningen i stort. Det är av vikt att alla de kvaliteter i form av kunskaper, värden och förmågor som finns i läroplanen får genomsyra undervisningen och utbildningen. För att omsätta uppdraget i Agenda 2030 är det viktigt att upprätta en tydlig ambition för arbetet för att med läroplanens och kursplanernas hjälp integrera medborgarfostrande aspekter med potential att motivera eleverna att vilja lära och aktivt delta i skolarbetet här och nu, samt i förlängningen i samhällslivet. Arbetet behöver följas upp och utvärderas inom ramen för skolans systematiska kvalitetsarbete. I uppföljningen och utvärderingen bör det även finnas ett jämställdhetsperspektiv.

Strukturer för samverkan

Inom detta område granskas om det för arbetet med lärande för hållbar utveckling finns strukturer som främjar samverkan mellan lärare när det gäller planering, överlämning mellan skolåren samt genomförande och utveckling av undervisningen. Bland annat är det väsentligt att för att få till stånd ämnesövergripande samarbeten. Därför granskas om rektorn som ledare för den pedagogiska verksamheten skapar strukturer som främjar samverkan. Härutöver granskas också om strukturerna ger utrymme för lärarna att ta egna initiativ och utforma samarbetet utifrån behov, snarare än att detta är bestämt uppifrån. En annan viktig del som ingår i granskningen är om/hur övriga personalgrupper involveras i arbetet så att lärande för hållbar utveckling omfattar hela utbildningen.

Goda förutsättningar för samverkan i undervisningen

Av granskningen framgår att rektorn ser till att det finns generella strukturer som främjar en god samverkan. Rektorn säkerställer dock inte att lärarna samverkar specifikt med lärande för hållbar utveckling (LHU). Av granskningen framgår dock att enskilda lärare på egna initiativ samverkar kring sådant kursplaneinnehåll som knyter an till Agenda 2030 och lärarna upplever sig ha möjlighet att ta hjälp av sina kollegor för att hantera dilemman eller för att utveckla sin undervisning bland annat kopplat till LHU. Det finns dock inga strukturer som främjar eller säkerställer att samverkan kommer till stånd avseende planering, genomförande och utveckling av undervisningen inom LHU..

Vid intervju med lärarna och rektorn framkommer att lärarna träffas i sina respektive arbetslag två gånger i veckan. Utöver detta sker även ämneslagsvisa möten en

gång i månaden. Det förekommer även regelbundna arbetsplatsträffar som rektorn leder och där tas även utbildnings- och undervisningsnära frågor upp. Rektorn styr dock inte över innehållet vid arbetslags- och ämneslagsmöten. Rektorn säger att en tydlig agenda styrd av henne behöver tas fram så att sådant som hon ser behov av diskuteras. Rektorn nämner vidare att ett sådant exempel som behöver diskuteras är LHU. Hon vill även att det ska skrivas protokoll från arbetslagsmöten för att tydliggöra vad som avhandlas. Enligt både rektor och lärare finns således ingen ledning från rektorn avseende LHU vid dessa möten.

Lärare berättar att de på eget initiativ samverkar med varandra avseende kursplanernas innehåll. Eftersom innehållet i kursplanerna även omfattar hållbar utveckling säger lärarna att det även sker en samverkan avseende det innehållet. Som exempel nämner lärarna att de ofta diskuterar hur det centrala innehållet i de olika ämnena kan samspela med varandra. Med utgångspunkt från detta sker ämnesövergripande arbeten med bland annat fokus på LHU. När eleverna har friluftsdagar brukar lärare i de naturorienterande ämnena samarbeta med lärarna i idrott och hälsa för att bilda en helhet för eleverna. Lärarna berättar vidare att varje höst träffas lärare från mellan- och högstadiet samt gymnasieskolan i syfte att fokusera på det centrala innehållet i de naturorienterande ämnena. Eftersom gymnasieskolan har tillgång till en annan analysutrustning än grundskolan så kan träffarna ha ett fortbildande syfte för lärarna, vilket i sin tur kan utveckla undervisningen på grundskolan. Biologisk mångfald i skog och verksamhet i uteklassrum har varit fokusområden vid träffarna. Lärare i hem- och konsumentkunskap berättar vidare att det även sker samverkan med andra lärare i kommunen i ett projekt kallat "Hem". I detta projekt sammanlänkas ekonomi, hälsa och miljö till en helhet för eleverna. Alla delarna skall vara med på alla lektioner i hem- och konsumentkunskap. Lärarna i naturorienterande ämnen berättar att de samplanerar kring det centrala innehållet och de delar som avser hållbar utveckling i kemi och biologi. Det sker även ett visst samarbete mellan teknik och svenska som handlar om hur tekniken påverkat samhället över tid. Lärarna berättar att eleverna är medvetna om vikten av en hållbar utveckling och lyfter viktiga frågor i undervisningen. En lärare säger att i ämnet svenska kan man lätt samarbeta med andra ämnen. Texter att läsa har ofta anknytning till människors lika värde. Läraren väljer texter som eleverna känner ett engagemang kring. En lärare lyfter fram när eleverna fick skriva "Ett brev från ett stortigt Östersjön" som ett exempel på när lärare i ämnet svenska samarbetade med lärarna i biologi och geografi.

När det gäller temaarbete inom ramen för LHU säger lärarna att det inte finns något sådant som omfattar alla lärare. Det har dock förekommit mindre temaarbeten kopplat till kemi och biologi. Vidare berättar lärarna att alla elever besökt en utställning om de globala målen vid Framtidsmuseet i Borlänge. Efter utställningen fick samtliga elever arbeta med målen i Agenda 2030. Flera ämnen, till exempel samhällskunskap, teknik och geografi samverkade den gången. Lärarna lyfter även fram att det på skolan finns en tradition av att genomföra en vandring som initieras

och planeras av arbets- och ämneslag. Då integreras olika ämnesinnehåll i friluftsdagar, till exempel är matlagning, biologi och fältundersökningar är stående inslag. Detta kopplas på ett naturligt sätt ihop med hållbar utveckling.

Enligt lärarna finns en begränsad samverkan med lärarna i lägre årskurserna avseende LHU. Lärarna berättar att de har överlämningar men att dessa handlar mer om de sociala delarna. Lärarna frågar dock eleverna vad de har gjort tidigare för att kunna knyta an till det eller komplettera med det som de inte har gått igenom. Det förekommer även röda tråden-diskussioner mellan stadierna.

Utöver de fasta forum som finns för samverkan berättar lärarna att de även samverkar med varandra i vardagen för att se hur ämnesplaneringar har möjlighet att gå hand i hand. Överlag uppger lärarna vid intervju att de har goda förutsättningar för samverkan i planering, överlämning mellan skolåren, genomförande av undervisningen och utveckling av undervisningen. Lärarna upplever sig också ha goda möjligheter att ta hjälp av sina kollegor för att hantera dilemman eller för att utveckla sin undervisning inom LHU.

Det sker inte någon samverkan med övriga personalgrupper i skolan

Av granskningen framgår att det inte förekommer aktiviteter kopplat till LHU som involverar och tar tillvara erfarenheter och kompetens hos övriga personalgrupper i skolan. Trots att andra personalgrupper på skolan genomför insatser med tydlig koppling till Agenda 2030 tas inte dessa insatser till vara i utbildningen.

Vid intervju med kökschefen framgår att det i skolmåltiden bland annat pågår aktiviteter avseende att minska matsvinn och med att laga mat utifrån en matkalender som synliggör säsongens råvaror. Det framkommer att matsvinnet vägs i alla verksamheter från förskolan till gymnasieskolan. Lärarna uppger i intervju att de gärna skulle vilja ha mer samarbete med personalen i köket. De tycker bland annat att det skulle vara intressant att samarbeta kring månadens grönsaker och näringsriktiga tallrikar för att på så vis skapa ett lärande för eleverna. Lärare berättar att det förekommer att de i undervisningen i hem- och konsumentkunskapen tar hand om gamla paprikor och förädlar dessa. Trots att det inte sker någon formell samverkan mellan de olika funktionerna på skolan berättar läraren i hem- och konsumentkunskap och samhällsorienterande ämnen att hen på eget initiativ kopplar det miljöarbete som sker i köket till respektive undervisning.

Vid intervjuer med lärare framkommer att det på skolan ska genomföras en "klimatsmart vecka" i skolbepisningen. Lärarna berättar dock att detta är insats för skolbepisningen som inte de själva är involverade i. Lärarnas delaktighet i skolbepisningen sker genom att de äter pedagogisk lunch med eleverna. Lärarna berättar att de då pratar med eleverna om till exempel kostens betydelse. Framför allt syftar den pedagogiska lunchen till att verka för matro och skapa relationer.

Även om det på skolenheten finns enstaka lärare som samverkar med andra personalgrupper kring LHU anser rektorn att det bör ske i ännu högre utsträckning. Enligt rektorn har hon och lärarna pratat om detta, men trots detta har det ännu inte kommit till stånd. Rektorn säger vidare att det är viktigt att bjuda in personalen i bespisningen när skolan ska genomföra olika temaarbeten. Rektorn berättar också att det finns goda förutsättningar till samarbete och att även vaktmästaren har visat intresse för att vara delaktig i elevernas vardag. Enligt en lärare i biologi har kuratorn varit med i undervisningen för att prata om sexualitet och relationer. I samband med detta har kuratorns roll varit att ge källkritiska perspektiv och koppla ihop sexualitet och relationer med pornografi. Dock har det då inte skett med koppling mot de globala målen.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver se till att det finns förutsättningar för lärarna och övriga personalgrupper att samverka när det kommer till lärande för hållbar utveckling. I detta ingår att aktiviteterna inte enbart berör undervisningen, utan också andra delar av utbildningen.

Lärarna har goda förutsättningar att samverka med varandra i undervisningen. Dock rör samverkan inte ett arbete med LHU. Lärarna ger tydliga exempel på hur de samverkar med varandra avseende kursplanerelaterat innehåll med syftet att skapa en större helhet för eleverna. Det förekommer heller inte i tillräcklig utsträckning aktiviteter kopplat till LHU som involverar och tar tillvara erfarenheter och kompetens hos övriga personalgrupper i skolan.

I granskningen framkommer att det pågår enskilda aktiviteter av andra personalgrupper än av lärare som relaterar till hållbar utveckling som inte tas till vara i utbildningen. Elevernas lärande ska inte vara begränsat till lektioner utan kan också ske när eleverna är på rast, vistas i skolbespisningen med mera. Rektorn behöver därför leda all personal som arbetar runt eleverna med syftet att skapa ett lärande genom hela utbildningen. I de fall rektorn inte är chef över all personal bör rektorn samverka med personalens chef för att tydliggöra skolans roll och uppdrag. Det är av vikt att tydliggöra övrig personals medverkan i LHU, detta så att förutsättningar skapas för att andra aktiviteter utöver undervisningen bildar en helhet i elevernas utbildning.

Goda förutsättningar för samverkan har särskilt stor betydelse i arbetet med LHU eftersom arbetet både rymmer ämnesövergripande perspektiv och berör utbildningen i sin helhet. Som ledare för den pedagogiska verksamheten är rektor ytterst ansvarig för att sådana strukturer finns. Strukturerna bör ge utrymme för lärarna att ta egna initiativ och utforma samarbetet utifrån sina behov, snarare än att vara

bestämda uppfifrån. Det är även viktigt att övriga personalgrupper också kan involveras så att LHU omfattar hela utbildningen.²

Kunskap och medvetenhet

Genom undertecknandet av Agenda 2030 har Sverige förbundit sig att säkerställa att alla elever ska få kunskap om och färdigheter för att främja en hållbar utveckling, bland annat genom utbildning för hållbar utveckling. Det är därför viktigt att lärarna har sådan kännedom om de globala målen och de nationella miljö kvalitetsmålen så att undervisningen speglar bredden i begreppet lärande för hållbar utveckling genom de tre aspekterna ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet. Inom ramen för detta är en viktig del i granskningen att undersöka om lärarna kan hantera didaktiska dilemman, utmaningar och risker i samband med undervisningen och elevernas utbildning.

Begränsad kännedom om de globala målen i Agenda 2030 och de nationella miljömålen

Av granskningen framgår att lärarnas kännedom om de globala målen i Agenda 2030 skiljer sig åt. När det gäller de nationella miljömålen är lärarnas kunskap om dessa mer begränsad.

Vid intervju med lärarna uppger vissa att de har god kännedom om samtliga globala mål och kan också redogöra för de tre olika perspektiven, medan vissa uppger att de har tillräckliga kunskaper för att kunna redogöra för de mål de ser som mest relevanta för sin undervisning. Det finns dock också lärare som uppger att deras kunskap är av mer generell art och att de inte kan redogöra på ett tydligt vis för hur enstaka mål kopplar till sin undervisning. Rektorn uppger att det finns ett behov av att diskutera de globala målen i ännu högre utsträckning än vad som har skett så här långt. Rektorn berättar att hon under höstterminen informerat samtliga lärare om de globala målen i Agenda 2030. Härutöver framkommer att samtliga lärare besökt en utställning vid Framtidsmuseet i Borlänge om de globala målen.

När det gäller de nationella miljömålen uppger rektorn att hon inte har sett till att lärarna ska ha tillräcklig kunskap om dessa och det blir även tydligt i intervju med lärarna. Lärarna uppger i intervju att de inte har gått igenom de nationella miljömålen och att de saknar tillräckliga kunskaper om dessa.

Det finns en medveten reflektion kring didaktiska utmaningar kopplat till lärande för hållbar utveckling

² Caiman m.fl. (2018b). Hela skolan för hållbar utveckling. Lärportalen. Modul: Hållbar utveckling Del 8: Hela skolan för hållbar utveckling

Av granskningen framgår också att lärarna ger uttryck för en medveten reflektion kring vad de didaktiska utmaningar som lärande för hållbar utveckling (LHU) innebär i relation till deras undervisning.

I intervju berättar lärarna att didaktiska utmaningar kopplat till LHU ibland diskuteras. Främst berättar lärarna att de själva funderar över detta och i intervjun ger också lärarna exempel på dilemman och hur de hanterat dessa. Flera av lärarna berättar att de ofta startar en lektion genom att de tar upp en aktuell nyhetshändelse som eleverna får diskutera och reflektera kring. Ibland är det eleverna själva som tar upp en aktuell händelse och inte sällan finns en koppling till de globala målen. Lärarna berättar att eleverna kan ha starka åsikter om vissa frågor och att de arbetar för att få eleverna att vara faktabaserade och med stöd av fakta kunna argumentera på ett sakligt sätt. Både elever och lärare berättar att källkritik är något som ständigt tas upp i undervisningen och för lärarnas del innebär det att de själva måste reflektera över vilka bilder de förmedlar genom sin undervisning. Enligt lärarna är detta synnerligen viktigt i samband med att nyheter diskuteras. Här har skolan, enligt lärarna, en viktig roll genom att lära eleverna att ta ställning till och analysera information.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver se till att varje lärare ha kännedom om relevanta mål i Agenda 2030 och hur de knyter an till respektive lärares undervisning.

Lärarnas kännedom om de globala målen varierar från god kännedom till begränsad kännedom. Alla lärare har exempelvis inte god kännedom om de nationella miljömålen. Med god kännedom avses här att varje lärare kan ange de tre olika perspektiven av hållbar utveckling och kan redogöra för de mål man ser som mest relevanta för sin undervisning, vare sig det handlar om undervisning inom sitt ämne eller om ämnesövergripande undervisning. Rektorn har emellertid genomfört aktiviteter för att öka lärarnas kännedom om de globala målen och därmed skapat förutsättningar för lärare att känna till de tre olika perspektiven av hållbar utveckling. Lärarna ger också uttryck för en medveten reflektion kring vad de didaktiska utmaningar som LHU innebär i relation till deras undervisning.

Elevernas delaktighet och inflytande

Inom detta område granskas i vilken utsträckning eleverna ges möjlighet till delaktighet och inflytande i de delar av utbildningen som berör hållbar utveckling. Med delaktighet och inflytande avses här att lärandet upplevs som relevant och meningsfullt för eleverna, att undervisningen präglas av ett kritiskt förhållningssätt och ett öppet klimat samt att eleverna ges möjlighet till aktiv delaktighet i genomförandet av utbildningen.

Lärandet upplevs som relevant och meningsfullt

Av granskningen framgår att eleverna i hög grad upplever att undervisningen engagerar dem och berör deras liv samt att det inte råder någon stor skillnad mellan könen avseende upplevelsen av relevans och meningsfullhet i lärandet. Att både flickor och pojkar upplever lärandet kopplat till hållbar utveckling relevant och meningsfullt framgår av intervjuer med både elever och lärare, även om granskningen också visar att flickor i högre grad än pojkar visar sitt engagemang. Både elever och lärare säger i huvudsak att flickor visar ett större intresse för miljö- och jämställdhetsfrågor medan pojkarna uttrycker engagemang kring ekonomisk hållbarhet och fattigdom.

I intervju med såväl elever som lärare framkommer att elever har ett intresse och en medvetenhet kring områden som berör hållbar utveckling och att detta kommer till uttryck i diskussioner och initiativ i undervisningen och andra sammanhang inom utbildningen. Eleverna lyfter fram att med stigande ålder ökar engagemang och ansvarstagandet och säger vidare att möjligheter finns på skolan att arbeta med frågor som engagerar dem och ligger nära deras personliga intressen som till exempel mångkultur. Eleverna tillägger att man får ett bättre "konsekvenstänk" ju äldre man blir. Även om elevers intresse kring hållbar utveckling kommer till uttryck på olika sätt framhåller lärare och elever att det också finns elever på skolan som inte visar något engagemang eller agerar provocerande när området om hållbar utveckling behandlas i undervisningen. Eleverna uttrycker dock i intervju att även om det bland elever kan uppfattas som att de inte bryr sig eller är tysta, så bryr man sig egentligen mycket. I intervju med rektorn om gemensamma strategier på skolan för att skapa engagemang bland eleverna för ett lärande kring hållbar utveckling, uttrycks betydelsen av elevers delaktighet och därför försöker personalen göra frågorna viktiga för fler elever, inte bara för de elever som deltar i elevrådet. Även lärare säger att elevernas medvetenhet ökar ju äldre eleverna blir och ger som exempel på elevers egna initiativ och engagemang den idé som uppkom i en klass om att bidra till koalornas överlevnad i Australien, och som sedan spreds bland skolans övriga elever genom elevrådet. Även mentorsrollen är betydelsefull när det handlar om att väcka engagemang bland eleverna framkommer i intervju med rektorn. Såväl rektorn som elever säger att det ser olika ut i vilken omfattning lärarna arbetar för att eleverna ska känna engagemang vilket också synliggörs i hur lärarna agerar i sin mentorsroll uppger rektorn. Vissa lärare gör mer än andra säger eleverna. Rektorn uttrycker att det är många delar som faller om mentorsrollen inte fungerar, därför vill rektorn fortsätta arbetet med att tydliggöra mentorsuppdraget.

Det skiljer sig även åt mellan könen vilka frågor som engagerar mest. Lärare säger vidare i intervju att flickorna ibland visar ett större engagemang och driv än pojkarna och att det kan bero på en omognad bland pojkar. För att väcka pojkarnas intresse ytterligare säger lärare att de låter elever välja skrivuppgift som på något sätt kan anknyta till intresse och erfarenhet. Resultatet har visat sig bli bra för både pojkar och flickor. Att i undervisningen anknyta till elevernas egna liv och vad de

tycker är viktigt, säger lärare, gör skillnad i hur engagemang och intresse kommer till uttryck bland eleverna. Lärarna ger som exempel att lektioner som behandlar människors olika levnadsvillkor upplevs relevant och meningsfullt.

Undervisningen präglas i huvudsak av ett kritiskt förhållningssätt och ett öppet klimat

Av granskningen framgår att undervisningen präglas av ett kritiskt förhållningssätt och ett öppet klimat där både pojkar och flickor upplever att olika ståndpunkter och infallsvinklar tas på allvar och ges möjlighet att uttryckas på ett sätt som bidrar till att diskussionen kan fördjupas. Men i arbetet med LHU kan det kritiska förhållningssättet i högre grad genomsyra undervisningen. Det framkommer i granskningen att intressekonflikter kopplat till LHU i begränsad omfattning kommer till uttryck i undervisningen.

I samtliga intervjuer med elever framkommer att alla elever, oavsett kön, ges möjlighet att föra fram egna åsikter och aspekter i undervisningen. Eleverna säger att de brukar få diskutera olika perspektiv och att lärarna visar på en mångfald av infallsvinklar. Det framgår av intervju att arbetet med källkritik och vikten av att kunna ange källor genomsyrar undervisningen i samtliga årskurser. I huvudsak tas olika uppfattningar på allvar men det finns klasser där det förekommer att elever driver och skämtar med varandra. Vidare framgår av intervju med elever en medvetenhet kring att det finns intressekonflikter som behöver hanteras i undervisningen. Även om eleverna ibland i undervisningen ges möjlighet att debattera och argumentera för olika ståndpunkter så ger också eleverna uttryck för att lärare undviker vissa diskussioner för att inte elevers olika åsikter ska synliggöras. Lärare säger i intervju att hemmet har en stark påverkan på elevernas åsikter. Ibland tenderar diskussionen att bli "svart eller vit" och personliga åsikter blir till sanningar, vilket lärare säger är viktigt för skolan att hantera. Lärarna säger vidare att elever behöver bli mer medvetna om intressekonflikter som uppstår och det allvarliga i om felaktigheter sprids som sanningar.

Det framkommer i granskningen att intressekonflikter kopplat till LHU i begränsad omfattning kommer till uttryck i undervisningen. Visserligen har diskussioner förts om Greta Thunberg och det finns lärare som uttrycker att det är viktigt att förmedla till eleverna att det inte enbart handlar om att det man gör är otillräckligt utan hållbar utveckling handlar om mer komplexa sammanhang än så, så framkommer i intervju med lärarna att det saknas relevant material där eleverna ges möjlighet att sätta sig in i olika perspektiv. Eleverna säger att de gärna ser att lärarna bidrar till att fördjupa elevernas lärande kring de globala målen genom att gå lite mer på djupet kring varje mål och att eleverna får diskutera dem tillsammans. Eleverna uttrycker vidare att även om de arbetar en hel del med källkritik och får lära om vikten av trovärdighet och kunna resonera utifrån fakta, så ges få eller inga tillfällen till att resonera kring olika åsikter kopplat till exempelvis miljö. Såväl lärare som elever redogör för att eleverna i undervisningen ges möjlighet att träna sig i att ar-

gumentera och diskutera för och emot utifrån olika ståndpunkter, men enligt eleverna är debattämnena inte kopplat specifikt till hållbar utveckling utan mer generella. Lärarna beskriver dock i intervju att genom att undervisningen behandlar ämnenas centrala innehåll så sker ett lärande om hållbar utveckling, även om det på skolan saknas en ambition för arbetet utifrån Agenda 2030.

Begränsat inflytande över utbildningen

Av granskningen framgår att eleverna i begränsad omfattning ges praktiska erfarenheter av deltagande och inflytande över utbildningen. Varken flickor eller pojkar ges möjlighet att påverka på ett sätt så att det bidrar till hållbar utveckling. På skolan finns strukturer som möjliggör demokratiska beslutsprocesser men det ser olika ut i vilken omfattning samtliga elever på skolan ges möjlighet att bidra till hållbar utveckling. Elevernas synpunkter fångas inte i tillräcklig utsträckning upp och har påverkan på till exempel planering och genomförande av undervisning och utbildningen.

I intervju med rektor, lärare och elever säger de att det på skolan finns forum såsom klassråd och elevråd där elever kan framföra åsikter och lyfta angelägna ämnen men eleverna uttrycker också att alla klasser inte har fungerande klassråd och lärare tar ansvar för att leda klassråden på olika sätt. Alla klasser har inte heller representation i elevrådet, säger eleverna. Även rektorn redogör i intervju för att det är med olika kvalitet lärarna tar ansvar för elevernas delaktighet och inflytande och att man därför på skolan arbetar med att öka likvärdigheten på elevernas klassråd genom att rektorn har bestämt att lärare i de samhällsorienterande ämnena ska ansvara för att genomföra klassråden. I intervju med lärare framkommer att det centrala innehållet i hög utsträckning styr undervisningen och att lärare därför inte har förutsättningar att låta eleverna ha någon större delaktighet i planering och genomförande av undervisningen. Även eleverna uppger i intervju att det är lärarna som planerar lektionerna och att eleverna följer det lärarna planerat. Det händer, säger eleverna, att de får välja redovisningssätt eller göra individuella val i undervisningen men den övergripande planeringen gör lärarna. Lärare säger vidare att eleverna kan påverka vissa val av läromedel men eftersom kommunen valt ett övergripande läromedel för hela kommunen så är det styrande i hög utsträckning. Rektorn lyfter i intervju fram att det på skolan inte finns något gemensamt bestämt som berör hur man i undervisningen ska jobba med elevernas inflytande och delaktighet i undervisningen. Rektorn säger vidare att man på skolan arbetar med att utveckla arbetet med strukturer i klassrummen och att det sker ett kollegialt lärande kring det. På skolan finns förutsättningar, säger rektorn, att utveckla samarbetet med övrig personal på skolan till exempel vaktmästare och kostchefen. Eleverna säger i intervju att de fört fram önskemål om information om råvarorna som serveras i skolbespisningen och dess transportvägar men att det ännu inte hänt trots att de blivit lovade detta. Inte heller känner eleverna till den temavecka kring klimatsmart mat som är planerad och som rektorn redogör för i inskickad dokumentation inför granskningen. Det saknas inslag i undervisningen som kopplar samman andra delar i utbildningen såsom skolmaten med LHU, säger eleverna. Visserligen framgår av

granskningen att det på skolan förekommer projekt där eleverna ansvarar för att samla in pengar för drabbade djur i Australien eller att man utifrån elevernas önskemål genomför en mångkulturdag, men både elever och lärare säger att det är elevernas egna initiativ som varit styrande att detta kommit till stånd och det är inte en del av ett övergripande arbete kring LHU.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektor och lärare bör se till att eleverna ges möjlighet till delaktighet och inflytande, i förevarande fall i arbetet för hållbar utveckling.

Av Skolinspektionens granskning framgår att det inte sker ett tillräckligt samlat och medvetet arbete med att låta eleverna vara delaktiga i genomförandet av olika delar av utbildningen som rör LHU. Det saknas också en samsyn på skolenheten kring hur arbetet med LHU ska bedrivas inom utbildningen så att elever på ett påtagligt sätt kan vara med och bidra till en hållbar utveckling och utveckla handlingskompetens.

Lärare under ledning av rektor behöver arbeta aktivt för att öka elevernas delaktighet i genomförandet av olika delar av utbildningen som rör LHU. Lärare bör involvera elever på ett konkret sätt i alla ämnen och i utbildningen som helhet för att elevers delaktighet och inflytande i det som berör hållbar utveckling ska bli realitet. Dessutom krävs för att inflytandet ska bli tydligt för eleverna att inte bara läraren planerar undervisningen med hänsyn till elevernas intressen och tidigare erfarenheter, utan eleverna behöver stimuleras att ta aktiv del i utbildningen. Även om undervisningen ska styras av läroplanen finns det utrymme för elevers inflytande. När det gäller val av innehåll i undervisningen finns till exempel utrymme för elever att planera och leda seminarier med anknytning hållbar utveckling eller ge dem möjlighet att ha synpunkter på litteratur och läromedel utifrån källkritiska perspektiv. Vilka arbetsformer som bäst lämpar sig för att utveckla elevers handlingskompetens, det vill säga att kunna handla reflekterat i en specifik situation, är också en viktig aspekt att låta eleverna resonera kring i LHU och att successivt kunna få ökat eget ansvar. Att låta eleverna identifiera hållbarhetsproblem inom eller utanför skolans verksamhet och ta fram förslag för hanteringen av dessa är ytterligare exempel på aktiviteter som kan ge eleverna praktiska erfarenheter av deltagande och inflytande över utbildningen. När läraren utvärderar undervisningen är det väsentligt att läraren inhämtar elevernas synpunkter om hur undervisningen genomförts med avseende på innehåll, arbetsformer och arbetssätt. Att ge eleverna möjlighet att tänka och reflektera över undervisningens kvalitet är av vikt för att läraren ska få ett underlag för att utveckla undervisningen. Vidare rekommenderar Skolinspektionen att rektor och lärare säkerställer att alla elever ges inflytande över utbildningen genom att det på skolan finns likvärdiga forum, såsom klassråd, elevråd och matråd, där demokratiska beslutsprocesser tillämpas.

På Skolinspektionens vägnar

Roland Fallström

Beslutsfattare

Erik André

Föredragande

handläggningen av ärendet har även utredaren Camilla Adler och undervisningsrådet Elisabeth Fogelberg deltagit.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/skolors-arbete-med-larande-for-hallbar-utveckling/>

Bilaga 1: Författningsstöd

Rektors styrning

Författningsstöd

1 kap. 4 §, 2 kap. 9-10 och 34 §§ och 4 kap. 4-7 och 14 §§ skollagen (2010:800)
Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen
och fritidshemmet (Lgr 11), 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande
värden, Förståelse och medmänsklighet, Saklighet och allsidighet, En likvärdig
utbildning, Rättigheter och skyldigheter, Skolans uppdrag, Varje skolas
utveckling

2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.8.
Rektorns ansvar

Strukturer för samverkan

Författningsstöd

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag, Varje skolas
utveckling

2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.2. Kunskaper, 2.5 Övergång och samverkan,
2.6. Skolan och omvärlden, 2.8. Rektorns ansvar

Kunskap och medvetenhet

Författningsstöd

2 kap. 9 och 34 §§ skollagen

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Varje skolas utveckling

2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.8. Rektorns ansvar

Elevernas delaktighet och inflytande

Författningsstöd

1 kap. 5 § och 4 kap. 9 och 13 §§ skollagen

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning, Rättigheter
och skyldigheter, Skolans uppdrag, God miljö för utveckling och lärande

2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.3
Elevernas ansvar och inflytande, 2.8. Rektorns ansvar

Bilaga 2: Mall för huvudmannens redovisning

Utvecklingsområde Rektors styrning: Rektorn behöver synliggöra uppdraget med lärande för hållbar utveckling övergripande i utbildningen och styra arbetet med detta samt främja delaktighet och gemensamt ansvarstagande.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
Utvecklingsområde Strukturer för samverkan: Rektorn behöver se till att det finns förutsättningar för lärarna och övriga personalgrupper att samverka när det kommer till lärande för hållbar utveckling. I detta ingår att aktiviteterna inte enbart berör undervisningen, utan också andra delar av utbildningen.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:

Utvecklingsområde Kunskap och medvetenhet: Rektorn behöver se till att varje lärare ha kännedom om relevanta mål i Agenda 2030 och hur de knyter an till respektive lärares undervisning.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
Utvecklingsområde Elevernas delaktighet och inflytande: Rektor och lärare bör se till att eleverna ges möjlighet till delaktighet och inflytande, i förevarande fall (delaktighet och inflytande) i arbetet för hållbar utveckling.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: